संस्कृत — कथा

क्रम ७०५

संस्कृत-माहात्म्य

प्रयाग माहात्म्य

६९६। ४९

" Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai. "

प्र
१

श्रीगणेशाय नमः ॥ नंदिकेश्वर उवाच ॥ अतः परं प्रवक्ष्यामि [illegible] यात्रा[illegible]
तीर्थं ॥ मार्कंडेयेन कथितं यत्पुरा पांडुसूनवे ॥ भारते तु यदा वृत्ते [illegible] राज्ये [illegible]
तोपतस्मिन्नंतरे गंगा[illegible]कुंतीपुत्रो युधिष्ठिरः ॥ भ्रातृशोकेन संतप्तश्चिंतयन्स तु
न[illegible] ॥ आसीत्सुयोधनो राजा [illegible] पृथ्वीपतिः ॥ अस्मान्संताप्य [illegible]
सर्वे निधनं गताः ॥ वासुदेवं समाश्रित्य पंच शेषास्तु पांडवाः ॥ कृपश्च [illegible]
[illegible] भीष्मकर्णौ च महाबलौ ॥ [illegible] राजा सोपुत्र भ्रातृ समाहताः
[illegible] निहताः सर्वे ये चान्ये [illegible] ॥ किं नो राज्येन कर्तव्यं किं भोगैर्जीवितेन
वा ॥ [illegible] चिंतयन्राजा विह्वलो गतः ॥ [illegible] आहा [illegible] चिंत

1A

[illegible] पौत्रमुखं लब्ध्वा संतोषो यदा राजा आक्षितियाताः पुत्राः कतरो विविधयो गोब्रा
ह्मणमनी [illegible] क्षय ॥ [illegible] श्रीकृष्ण मार्कंडेय महा [illegible] पत्रक
[illegible] यास्ति विष्णुलोके [illegible] तस्मै [illegible] मित्रै [illegible] येनेदं कारितं [illegible]
[illegible] पुत्र [illegible] देव [illegible] माघस्नानं धर्मपुत्र [illegible] द्विजः
[illegible] वा सर्वे [illegible] [illegible] महात्मा [illegible] पांडवा [illegible]
[illegible] द्रौपदी [illegible] [illegible] नित्यतिताः सर्वे [illegible]
[illegible] [illegible] युधिष्ठिर ॥ यथा विष्णु [illegible]
स्थितः [illegible] कालेन मार्कंडेय [illegible] तपाः हस्तिनापुरं संप्राप्त [illegible]

४ मति षतित्वां इष्टुकामो मार्कंडेयो द्वारि तिष्ठत्यसौ प्रभो ॥ त्वरितो धर्मपुत्रस्तु द्वारमा
१ गम्य तत्परा युधिष्ठिर उवाच ॥ स्वागतं ते महाप्राज्ञ स्वागतं ते महामुने ॥ अद्य मे
सफलं जन्म अद्य मे तारितं कुलं ॥ अद्य मे पितरस्तुष्टास्त्वयि दृष्टे महामुने ॥ सिंहासने तु
[illegible] पपारच्छो यः वंदनादि ततः ॥ युधिष्ठिर उवाच ॥ महात्मा तेषु अयमासनं तेषु मितं ततः मत्तु
[illegible] तितो हन्यया विना ॥ [illegible] हत्वा [illegible] नरकं किं मयैतद्विदितं वद ॥
[illegible] युधिष्ठिर उवाच ॥ अस्माकं
[illegible] विदित्वा तु श्वेता महास्तु [illegible]
[illegible] महामायास अधर्मेण नास्ति तां नैव [illegible]

२

॥ मामप्रतीमला॥ किं पुत्रा राज्यधर्मे गुरु[illegible] प्रविशिता॥ तदेवं हृदयं कृत्वा तस्या
यं न निवेदनं ॥ तु क्षिति रवा॥ प्रमुख्यातीर्थसानुतानि ॥ मार्दं[illegible]तदे
लिए [illegible] वोर्यवन्तमेरहा॥ लितं[illegible] तानितं त्रैलोक्यर॥ [illegible]त्यायल्लंद्रु
[illegible]लनु ख्यातॊ॥ कि लिबदास्म[illegible]वाचा॥ [illegible] पुत्रा[illegible]
[illegible]॥ [illegible] रक्षमा [illegible] योगं[illegible] वृद्धक्षिप्तिरा॥ किं तु[illegible]
[illegible]॥ तिलकि पुत्रावमो॥ [illegible] राजा[illegible] त्वा॥ तु रुपकरणे॥ ॥ इति श्रीमद्
[illegible] एवमुक्त्वा[illegible] मोपरवसो [illegible] ॥ तु क्षिति रवा [illegible] भगवंकौन्तेय तिरा॥ तु
[illegible] कल्येयथा॥ [illegible] तो॥ ब्रह्मा॥ [illegible] रुवोनयथा [illegible] कुपंत्रयामा

(3) पु मनं नराणां तत्र कीदृशो मृतानां [illegible] जातानां तत्र किं फलं येषु संति
य गो तु रूहितेद: तु किं फ [illegible] यत सर्वसमारंभा हि परं कै [illegible] हलं हि मे ॥ मार्क
३ डेय उवाच ॥ कथयिष्यामि ते वत्स यथा छेव ह्यया [illegible] लं पुरा ब्रह्मणा [illegible] विप्रा
णां कथ्यमानं म [illegible] तं [illegible] यामात्मा ति छाना यत्सुरोवा सु केइदा तत्वं
[illegible] ल: श्वत [illegible] ना गो ना गत [illegible] एत त्य नापते: से त्रात्र पुलो
के [illegible] दिश्यं तं [illegible] वस्नात्वा [illegible] पुत्र न से वा: तत्र व्रत्सादयो दे
[illegible] सा [illegible] र्व [illegible] समता ॥ अन्य [illegible] सर्वपापहरा: शुभा: तत्र वा
क [illegible] राजन [illegible] वध मा तै [illegible] स्वामि [illegible] स्य तु कीर्तन

Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan

3A

पर्भिर्हैर्घः सह प्राप्तिर्यान्ति रसातिलं जान्हवी। यमुनां रक्षति सदा सवित

सनवाहनाः। प्रयागं तु दिक्पालाः पांरक्षति वासवः। मंडलं रक्षतेहर

स्तीस्तीः सह संगताः। तं वटं रक्षति [illegible] सह शूलपाणिर्महेश्वरः। स्थानं रक्ष

ति देवाः सर्वे पापहरं शुभं। [illegible] हमालोकान्नेव गच्छति तत्पदं

अल्पमल्पतरं यायं यदा तत्स्यात [illegible] पाडग्रामंस्मरमाणस्य सर्वे माया

ति संदाः यदि हशानात् स्यती [illegible] तेनाद्य पि। स्मृति कीलमता

हापेनरस्य मन्त्रभु [illegible] एवं कुंडानि राजेन्द्र येनोत्तु पध्येनुजान्हवी। पय

मल्पन्त शतपापं नश्यति तत्स्रणात। योऽवना [illegible] सह स्रेष्ठ याग [illegible]

५ नरा। अपि इंद्रादिकतकं संसो लभते [illegible] मासालि कीर्त्तनान्मुच्यते पापात् दृ
५ ष्ट्वा [illegible] ति। श्वगा सत्वपात्या व [illegible] त्यासप्तमेकु लो सत्यव
ती [illegible] क्रोवा। श्री हिंसापरमास्थितानां भ्रमोत्तु सा री ज्ञात तत्रो [illegible] स
[illegible] रता। गंगा मा प सुनर्योर्म [illegible] तो सुच्यते ति किं लिब [illegible] ता मतसा
[illegible] ता मक्का मा न ता [illegible] ति पुष्प [illegible] लान्याततेतां त्याज्य पागं तु सर्वं
[illegible] रक्षितां ब्रह्म सावित्री वर [illegible] मासा [illegible] इन्द्र देवी श्वेत पंयत [illegible] तांस
[illegible] मानव [illegible] त्रा। निजायतो [illegible] स्य सुता देवी। त्रिपुलोके अपि
[illegible] समागता महा [illegible] मनाय [illegible] तेः [illegible] निहितो देवः साया

५

देवाम्हि खंडः प्रथमः तुषेतुलंस्थानं तु युधिष्ठिरादेव दानवगंर्तीव
परपिदृखारण्यः ततोपरस्य राडेस्य हर्तासेन्क मुपास्तुतः ॥ इतिश्रीमन्म
हापुराणे [illegible] द्वितीयोध्यायः ॥ मार्कंडेय उवाच ॥ [illegible]
[illegible] माहात्म्यं तु कस्यैव तीर्थस्य [illegible] र्थेपः तस्याहृव्यातेनात्र समयाश्री
[illegible] स्त्रियां नित्यं [illegible] ते [illegible] पापातुंनाल्के
[illegible] ८ येना व्याधितो यादि व [illegible] क्षुधावा पिमवेन्नराणां गायस्तुम
[illegible] [illegible] तान्यजेत ॥ दीर्घकाबननवर्णीमैविमाने हर्षेव
[illegible] स म स्याग्नमाद तिमानवा ॥ डैमिवाता [illegible] न का

पु ॥ यानन्दति ऋषिपुंगवाः ॥ सर्वरत्नमये दिव्ये नानाद्रुमसमाकुले ॥ वनागं
...मातकी लोमोटसे मुम्हलवतो ॥ गीतवादित्रनिर्घोषैस्तु प्राप्यते तु
घतायाव न्नस्य रतेजन्मता वत्सरो महीयते ॥ तस्मात्स्वर्गात्परिभ्रष्टः क्षीण
कर्माद्दिवच्युतः ॥ हिरण्यरत्नसंपूर्णे समृद्धे जायते कुले ॥ तदेवं समस्ते
...तीर्थस्मरणान्नरा गच्छंति ॥ दिव्यं स्थानं पादैवारायेया... ॥
...प्रयाग स्मरणादपि ॥ पितृदेहश्च प्राणान्परित्यजेत ॥ ब्रह्मलोकमवाप्नो
ति इत्याह ऋषिपुंगवाः ॥ सर्वकामफलादृश्या पृथिवी यत्र हिरण्यमपि
। च। यथा हिनयाति ह्यास्त व लोकं स गच्छति ॥ श्रीसहस्राकुले रम्ये

Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai joint project

5A

[illegible] ह्नि [illegible] स्थात्वाट्टेहुमेः माद्दत्ते आदिमिः साहुस्रुव [illegible] तेनिहिकेमीणे [illegible] स्नुवरांस

[illegible] ध्याय [illegible] द्विवान्यप्रतिग्रहां रखवकार्यापिः [illegible] द्वार्यैर्वाद्विवाग्यवंते

पिवा। [illegible] लंत सतत्तीर्थपावत [illegible] लेम [illegible] तापवंतीयेन [illegible] हरण [illegible]

[illegible] व्यापतन्नस्तुवा। तिमि त्रेस्रुव [illegible] मत्तीमवेहि [illegible] पादवस

[illegible] त्रेस्तुपयद्भतिा स्तुवा। [illegible] ग्रीरोण्णस्तुरांवेल [illegible] केव्यपपाप्य्विनाप्र

[illegible] श्रि त्रियंग्रातग्राहयितं [illegible] यथाविधिस्तुहस्त्रौवरवर्ष्मातंवमेहम

[illegible] सा। सागी [illegible] प्रदातव्यागेमायस्तुन [illegible] माव्योस्तु। [illegible] श्वम [illegible]

[illegible] लानिविविध्न। तिवा। [illegible] द्रुम्मा [illegible] तस्थागोसं [illegible] त्रेस्तत

Mandal, Dhule and the

(6)

॥ता॥ यद्दत्तं सहस्राणि गोष्ठं लोके महीपते॥ यत्रास्ते लभते तन्मसादौ
त्तं सा भिज्ञायते॥ न वपेद्यातितं घोरं नरकं तेन कमाप्णो उत्तरान्स कृ
... पद मोदते ब्रह्मा त्तम स्वयं या वा धनसहस्रम्बोदद्योटके कंपयानि
... गंगायाम्भृत्या नगोरक्षा प्रतितारये वांतस्मात्सर्वप्रदाने
... तत्वं ... स्मिन्ताडु यामे विघमे घोरते प्यापातक संभवे॥ गोरेवरसं
... इति स्कांदे या दिनात ये॥ इति श्रीस्कांदे पुराणे गोप्रपामाहात्म्ये
तीयोऽध्यायः॥ युधिष्ठिर उवाच॥ ॥ स्पायपाभ्यागस्यमाहात्म्यं कथितं
त्वया ... प्रश्रवोह सर्वपापैर्न संशयः॥ भगवन्ये न विधिना

6R

गीतं च धर्मं ति[illegible] घोषयतो योगिनः स्वयोक्तं मन्ये ह्र हि महामुने । मार्कंडेय उवाच ॥ ॥ कथ

यिष्यामि ते वत्स तीर्थं प्रवि विधि कर्म । आमिलो पविश्वानेन यथा द्दष्टं यदन्यते । तस्य ग

तीर्थं [illegible] स्नायत पद्मयालिन राष्ट्र । घृतावती पदं समा [illegible] पुत्र स्या पिपतन्ते [illegible]

दृश्यमानं तीर्थ रेगवंश्रो [illegible] हिदा रणा । सलिलं नव श्रृं [illegible] तस्य देहिना । नमस्य

[illegible] न्त स्था वालान् स्नाय ये त्याप पत्तत्रयाय यात्मनातथा सर्वदा ने विशेषु दापयेत् ।

ये रवयंते [illegible] मान्मोहाहा गच्छे द्यानेन य [illegible] तिथ्या लं तत्स्य ततीर्थं नस्त्रा द्यानां विवर्ज

यता [illegible] नाय मुनयो मेध्ये पत्तकं स्यां प्रयच्छति । आर्यत्रैव विद्यानेन यथा [illegible] तस्म

[illegible] तान् स पश्यति तं घोरं नरकं तननं [illegible] ह्र दान सकृ द्दुनगात्वा माद ते का

Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai

स्नानं कृत्वा पुत्रान्दारान् ...लनमतेषामिकान् रूपसंयुतान् । तत्र दानं प्रदातव्यं यथावि
...त्र सेमवांतितत्तार्ड... हेनैव वर्द्धते नात्र संशयः । स्वर्गतिष्ठति ...जेनपावदा...
...लिवांवटहस्त... साध्ययस्तु प्राणान्परित्यजेत्तास... दोन्नो ... नातिक्र...
...लोकं स गच्छति । यत्रा तीर्था दशा... दैत्यासु... ते ... इमा... ... [illegible] ... दिवि ... ताव
... ... गदत्यतीतमहश्चड्डार्य... वनायदीपकार्यं वंजनीता । ... ...
वेश्यं कुमाना पुनापुनः । देवदान... वान्नवी ... ... सिद्धवारणाः
सदा सेवंति तत्तीर्थं गंगायाः पश्नुतसंगमं । ततो गच्छेतराजेन्द्र ... यांसं ...
...यताततो ... लादयो देवाः । दिशश्चैव ... दिगीश्वरा... ... ...

(7A)

साध्याश्च पितरो लोकं संगता ॥ सनत्कुमारप्रमुखास्तेनैव परमर्षयः ॥ अंगिराः
प्रमुखाश्च नक्षत्रा ब्रह्मसंघे योपरे ॥ तथा तारागणाः रुद्रगणाश्च सिद्धाश्चैव राक्षसाश्च
सार्धं ताः सामराः शैलानागा ॥ दिव्याः [illegible] याश्च यास्तथा ॥ हरिश्च भगवानानास्तेष
आपातित्रुपरस्कृताः ॥ गंगा पशु [illegible] मेरुप्रविष्ट्याजद्यतं स्मृतं ॥ अथाताराज
[illegible] तत्रित्रिपुलोके [illegible] त्रिपुरातते [illegible] तमेनातित्रिपुलोके मारता श्रवणा
[illegible] धीराजस्थान ॥ समस्कीर्तेनात् [illegible] कालमनाहापितरः पापात्प्रमुच्यते
[illegible] यादिदेवं पारकुर्याज्ज [illegible] पितिवृतः ॥ तुल्यंक रत्नमवाप्नोति राजसूयाश्व
मेधयोः ॥ सवेदवतातान्तल्लोक सर्वनादपि मतिक्रमणाय्या तेष [illegible] म

श्रु गांप्रति॥दशतीर्थसहस्राणिषष्टिकोट्यस्तथापराः॥तेषांसान्निध्यमत्रैवसत
८ तंकुरुनंदन॥पामासियेमीशुक्ल...स्नानमस्यामनी...मासि...नात्वातः...
(8) ...नद्द्युतसमयामामासतश्री...लिङ्ग...तेत्रपुर्णे...नाधेश्रूयामासतंस
मादिशुक्लेदेवत्तितापवंदह...तीर्थश्रुयांतोपरमेपदं॥...तेसर्वेय
...शाव्दं इवराहुणा...सोमासोयस्तुनाद॥सिप्राताराततब्रह्म
त्वायपीत्वाचसर्वपापैःप्रमुच्यते...त्वाशुतत्त्वालंमहादेवस्यधीमतः॥
नरस्नातःस्वर्गेपूर्वान्दशपूर्वान्दशापरालाकत्वा...॥...सो...मेव
फलंलभतेनास्तिगौत्तोत्कमसंवाप्नेति॥तिमावदाहूतसं...दाप्रवर्तमानैर्दुर्गागापे

Joint project of the Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai.

8.A

त्रिषुलोकेषुमाताःसैवतुसामुद्रंप्रतिष्ठानंचविख्यातं।ब्रह्मचारीजितक्रो
धस्त्रिरात्रंयदितिष्ठति।सर्वपापविशुद्धात्मासोश्वमेधफलंलभेत।उत्तरेण
प्रतिष्ठानाद्भागीरथ्यास्तुपूर्वतः।हंसप्रपतनंनामतीर्थंत्रैलोक्यविश्रुतं।
अश्वमेधफलंतत्रस्नानमात्रेणभारत।यावच्चंद्रश्चसूर्यश्चतावत्स्व
र्गेमहीयते।उर्वशीपुलिनेरम्येविपुलेहंसपांडुरे।परित्यजतियःप्राणा
न्शृणुतस्यापियत्फलं।षष्टिवर्षसहस्राणिषष्टिवर्षशतानिच।सेवते
पितृभिःसार्धंस्वर्गलोकेनराधिप।उर्वशींतुसदापश्यन्स्वर्गलोकेनरोत्त
मापूज्यतेसततंतत्रगंधर्वैःकिंनरैःतथा।स्वर्गात्परिभ्रष्टःसौ

प्र
पो

(९)

कमीदिव च्युताः ऊर्द्धं शामहस्रानां उत्कृष्यातो लभते शतां मध्ये नारीसह
स्राणां वह्नी च पतिर्भवेत दशग्रामसहस्र ... ग्रामो ... भवति भूमिपः को
... तस्तु मासोपवासी ... विपुलान भोगान्ततो तीर्थं ले
... तमा सुक्तां ब्रह्मचारी नित्यं ... पतेड्रियाः एक कालं तु जो
... ... पतिर्भवेत मासुखप्पोल ... डिनारीणां लभते शतं ... क्षितिग्रामा
... ... सोमापतिर्भवेता ... ... समासु ... कोदातां मंत्राति जितय शं
... ... विपुलान भोगान ततो तीर्थं स्मरेत स्तुनाः ... संख्यो ... लोकम
श्रोतु ... ... तिती र्थं समासां ... स्तुतः ... प्राणान्परित्यज्जेत ... कोटि वर्षे

१८

(१८)

सहस्राणां स्वर्गलो[illegible]के महीयते ततः स्वर्गात्परिभ्रष्टस्त्वाणकर्मादिवस्सुतात्सु
लभस्तिसुक्तात्येतु लेभायत[illegible]यामस्तो शोभवंतीमत्वाभ्यासुके जनरेण
[illegible] शतिवि वंतत्रतीर्थेतत्रा[illegible]वेताषनापा रूपवान[illegible]दाताम
[illegible]शिता[illegible]व्यतुर्वेदेषु यत्[illegible]वादाप्सुयत्फलं अहिंसायास्तुये
[illegible] विमवादेवतत्फलं[illegible]उदे[illegible]संगायत्रयत्राब्रगाहिता[illegible]उरे
वाहदशगुणापत्रविद्ये[illegible]संयातात[illegible]महाभागा[illegible]तीर्थसमागतासि
[illegible]तद्वैयंताचश्चायो[illegible]वा[illegible]णा सितोताशयतेमत्स्योन्वायांगा[illegible]य
न[illegible]वा शिविताशयतेदेवा[illegible]नमा त्रिपथगा[illegible]त पा[illegible]स्या[illegible]तेषु

प्र
१०
(10)

तिं गायायस्यदेहिनाः तावद्युगसहस्राणि स्वर्गलोके महीयते तीर्थानां पर
मं तीर्थं नदीनामुत्तमा नदी मासदा सर्वभूतानां महापातकनाशिनी सर्वे
ष्वपि लोकेषु गंगा त्रिषु लोकेषु दुर्लभा गंगाद्वारे प्रयागे च गंगासागरसंगमे
तेषु स्नात्वा दिवं यांति ये मृतास्ते [illegible] ॥ त्रेषा मेव भूतानां पापोपहतचेत पा
सीं गतिमन्वेषमाणानां नास्ति [illegible] गंगासमा गतिः पवित्राणां पवित्रं तु मंगलानां च मंगलं महेश्वरशिर [illegible] सर्वपापहरा शुभा ॥ इति श्रीम
त्स्यपुराणे प्रयागमाहात्म्ये चतुर्थोऽध्यायः ॥ मार्कंडेय उवाच शृणु राज
न् प्रयागस्य माहात्म्यं पुनरेव तु यच्छ्रुत्वा सर्वपापेभ्यो मुच्यते नात्र संशयः

१०

Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai

मूळ प्रत पाहण्यासाठी संपर्क

इतिहासाचार्य वि.का. राजवाडे संशोधन मंडळ, धुळे

राजवाडे पथ, गल्ली नं. १, धुळे-४२४००१ (महाराष्ट्र)

दूरध्वनी क्रमांक (०२५६२) २३३८४८

Email ID : rajwademandaldhule@gmail.com